

Nr 101

Av fru **Andrén** och fru **Sjöstrand**, om utredning angående förskoleseminariernas förstatligande.

Genom den moderna psykologiens landvinningar har vi i vår tid alltmer fått upp ögonen för lekskolornas betydelse. Det finns ingen period i människans liv, som i alla avseenden har så stor betydelse för hennes utveckling i fysiskt och psykiskt hänseende som de första sju åren. Tillväxten är då snabbast och intensivast. Hela det följande livet grundas på dessa första år, som får konsekvenser för alla de följande. Vetenskapsmän av skilda slag är helt ense härom, läkare, psykologer, psykiater och sociologer. Den svenske psykologen professorn John Elmgren säger »aldrig någonsin kommer människan senare i livet att uppvisa samma rikedom av nyförvärv som i förskoleåldern, då individualiteten grundlägges. Aldrig någonsin finns heller senare lika stora möjligheter för den uppfostrande omgivningen att stimulera en försenad utveckling eller att ingripa för att mentalhygieniskt korrigera eller motverka en bristfällighet eller felutveckling.»

Det är därför nödvändigt att samhället blir medvetet om förskolans betydelse och villigt att dra konsekvenserna av denna insikt. Ur samhällets synpunkt lönar det sig också rent ekonomiskt att lägga ner pengar på vård och fostran av barnen i förskoleåldern. Man kan då förebygga sjukdom och missanpassning, som senare skulle komma att kosta samhället ofantligt mycket större utlägg för ungdomsbrottslighet och socialvård av olika slag.

Den disciplinupplösning, som vi varje dag ser svåra exempel på, måste bl. a. mötas med en vidgad fördjupad upplysning för föräldrar. Denna bör givetvis sättas in så tidigt som möjligt. Det har visat sig särskilt lätt att genom lekskolor nå mödrarna, därför att dessa då barnen är i denna ålder själva starkt känner behovet av råd och hjälp. De behöver få diskutera sina barns problem och sina uppfostringssvårigheter med sakkunniga människor, vilka har lång erfarenhet av och verklig kunskap om småbarn.

Hemmen har numera ofta svårigheter att ge barn i dessa åldrar allt vad de behöver för att växa till sunda, harmoniska människor. Den moderna familjen är en miniatyrfamilj, ofta saknar barnet syskon, stadsmiljön är torftig och barnfientlig, våningarna trånga och trafiken livsfarlig. Denna miljö behöver kompletteras med de rikare lekmöjligheter och den fostrande gruppgemenskap som förskolan kan ge.

I andra kulturländer — främst USA och England — har man på detta område hunnit mycket längre än i vårt land, och samhället tar där på ett helt annat sätt ansvar för barnens utveckling och fostran redan från 4—5-årsåldern.

I Sverige har vi två slags institutioner för små barn — daghemmen och lekskolorna (barntädgårdarna).

Daghemmen tar hand om barn 0—7 år för heldagsvård — någon gång halvdagsvård — medan modern förvärvsarbetar. De har fått ökad betydelse genom det ständigt stigande antalet förvärvsarbetande gifta kvinnor. Men tyvärr vet man ännu för litet om riskerna av den långa dagliga gruppsamvaron och skilsmässan från modern för små barn för att ur barnens synpunkt helhjärtat kunna gå in för en utbyggnad av dessa institutioner. Daghemmen är dock i vårt nuvarande samhälle nödvändiga av sociala skäl, framför allt för barn till ensamstående mödrar samt då en hustru av ekonomiska eller andra orsaker tvingas ta heltidsarbete utom hemmet medan barnen är små.

Lekskolorna motiveras däremot främst av pedagogiska skäl. De är till för barnens skull och mottar barn i åldern 4—7 år för lek och gruppfostran under tre timmar dagligen.

Den enorma efterfrågan på platser i lekskolan visar vilket stort behov unga föräldrar känner av dess hjälp. Det finns emellertid blott 25 000 sådana platser i hela landet, medan anmälda barn, som icke kunnat tas emot, utgör 17 000. Dessutom måste man räkna med att många föräldrar funnit det utsiktslöst att anmäla sina barn, varför ett mycket stort latent behov av platser torde finnas.

Lekskolan har betydelse främst för friska, normala barn, men kan också göra mycket för de handikappade: barn med nervösa rubbningar, psykiskt efterblivna, spastiska, hörselsvaga och blinda barn. Specialbarntädgårdar i tillräckligt antal bör därför inrättas för dessa, då det visat sig att lekskolevistelse kan ha avgörande betydelse, då det gäller att i tid stimulera dessa barns utveckling.

Utbildning av lärare

Om lekskolan skall kunna utbyggas i rimlig takt, vilket vi anser nödvändigt av de skäl som ovan redovisats, måste förskoleseminarierna omorganiseras och få ett helt annat stöd än nu är fallet.

Utbildningen till barntädgårdslärlarinna — eller förskollärare, som de kallar sig fr. o. m. 1955 — är tvåårig och försiggår f. n. vid sju mindre kommunala och privata förskoleseminarier. Den är densamma för dem som skall ägna sig åt lekskola och dem som går till daghemmen.

Historik

Frågan om statsunderstöd åt seminarierna har mycket länge dryftats. Befolkningskommissionen upptog första gången frågan (SOU 1938: 20) men ansåg att tiden då icke var mogen för ett förstatligande. År 1939 uppdrogs åt undervisningsrådet J. Weijne att biträda vid utredning inom socialdepartementet rörande statsbidrag till barnkrubbor och sommarkolonier. Hans 1939 överlämnade PM innehöll bl. a. förslag om ekonomiskt stöd åt seminarierna. På grund av de med krigsutbrottet förbundna statsfinansiella svå-

righeterna ansåg emellertid utredningsmannen, att det ekonomiska stödet till berörda seminarier inte borde belasta statsbudgeten; de borde i stället få tillfällig hjälp ur allmänna avsfonden.

1941 års befolkningsutrednings betänkande, SOU 1943: 9 (Utredning och förslag angående statsbidrag till daghem och lekskolor m. m.), tog ej direkt ställning till ett förstatligande av utbildningen, men förordade statsunderstöd, som tryggade dess fortbestånd samt en ökad utbildningskapacitet.

1945 beviljades seminarierna statsbidrag. Socialministern framhöll i proposition (nr 218) bl. a. att det kunde ifrågasättas, om icke ett förstatligande av seminarierna vore den mest rationella ordningen. Såsom ett provisorium i avvaktan på de närmare överväganden, som måste föregå ett sådant ställningstagande, kunde han dock godta förslaget att ej rubba seminariernas dåvarande karaktär av privata utbildningsanstalter.

I 1946 års kommitté för den halvöppna barnavården ingick statens inspektör för förskoleseminarierna som ordförande. Betänkandet, SOU 1951: 15, framhåller med stor skärpa att frågan om personalens utbildning är A och O i hela barnstugeverksamheten och att det är en statlig uppgift att sörja för denna, eftersom det är fråga om en utbildning av rikskaraktär.

1948 framlade denna kommitté förslag om förhöjda bidrag till förskoleseminarierna, inrättande av dubbelseminarier samt principbeslut om statsbidrag till två nya seminarier i Lund respektive Luleå.

I avvaktan på den definitiva lösningen av förskoleseminariernas ställning i anslutning till lärarhögskolorna och den allmänna lärarutbildningen föreslog kommittén att ett successivt förstatligande av seminarierna måste ske under perioden 1951—1960 genom undan för undan ökade statsbidrag.

1946 års skolkommission framhöll i sitt betänkande Den första lärarhögskolan, SOU 1952: 33, att förskollärarytbildningen ej bör införlivas med lärarhögskolorna, men att det synes lämpligt att den prövas vid någon lärarhögskola. Något förslag om utformningen av en sådan förskollärarytlinje framlades dock ej, då det ansågs ankomma på lärarhögskolorna eller på statsmakterna att ta initiativet till sådan försöksverksamhet, så snart tillräcklig erfarenhet vunnits av den första lärarhögskolans arbete.

1955 framlades slutligen familjeutredningens betänkande Samhället och barnfamiljerna, SOU 1955: 29. Här föreslås att ett förstatligande av seminarierna med bl. a. hänvisning till dessa institutioners prekära ekonomiska läge.

I årets petita (statsverkspropositionen 1956 V huvudtiteln 29/17) hemställer socialstyrelsen under framhävande av förskoleseminariernas alarmerande nödläge att effektiva övergångsåtgärder omedelbart vidtas för att tills vidare trygga seminariernas fortbestånd, kvarhålla kvalificerade lärare vid dem och nedbringa elevernas utbildningskostnader. Principiellt önskar styrelsen ett förstatligande av dessa seminarier snarast möjligt och säger sig ämna under år 1956 framlägga detaljerat förslag härom, innefattande jämväl förslag till viss omorganisation och rationalisering av deras verksamhet.

Motionärerna anser detta tacknämligt men otillräckligt. Hela denna fråga

bör få bli föremål för en fristående parlamentarisk utredning. Ett av skälen härför är att man nu slutligt måste ta ställning till frågan huruvida tillsynen över förskoleutbildningen skall läggas hos skolöverstyrelsen eller hos socialstyrelsen, en fråga som ända sedan 1930-talet varit föremål för överväganden.

I snart 20 års tid har både seminariepersonalen och seminariernas huvudmän funnit sig i att avvakta olika statliga utredningars resultat och låtit tysta sig av förhoppningar om en positiv lösning av deras problem. Vissa seminarier har existerat i 50 års tid. Det statsfinansiella läget har alltid ansetts motivera uppskov med effektiv hjälp till dem. Nu går det inte att vänta längre.

Med hänvisning till ovanstående hemställer vi,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning angående förskoleseminariernas förstatligande.

Stockholm den 24 januari 1956

Ingrid Andrén

Helga Sjöstrand